

нового президента переглянула концептуальні положення політики у галузі прав людини ліберального попередника, але не відмовилася від використання правозахисних ініціатив у ідеологічному протистоянні з СРСР.

Таким чином, проблема прав людини протягом 1970-х і 1980-х рр. набуває міжнародного звучання. У результаті правозахисної діяльності адміністрації Картера вдалося запобігти порушенню прав людини у великих масштабах і масових ув'язнень дисидентів в СРСР. У той же час кампанія щодо захисту прав людини змінила перебіг деタント, змусила радянських лідерів перейти у позицію оборони та ускладнила переговорні процеси в інших сферах. Розвиваючи ідею про моралізаторську місію США, адміністрація Дж. Картера створила ефективний засіб ідеологічної конкуренції з СРСР, який буде успішно використано наступними президентами-республіканцями.

Список використаних джерел

1. Andropov to the Central Committee, "U.S. government activities in defense of human rights," February 18, 1977. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.yale.edu/sci-hub.org/annals/sakharov/documents_frames/Sakharov_123.htm.
2. Bloomfield Lincoln P. The Carter Human Rights Policy: A Provisional Appraisal / Bloomfield Lincoln P. – Cambridge, MA, – 1981.
3. Brzezinski Z. Power and Principle: Memoirs of the National Security Adviser, 1977–1981 / Z. Brzezinski. – Farrar, Straus, Giroux, 1983. – 587 p.
4. Buwalda P. They Did Not Dwell Alone: Jewish Emigration from the Soviet Union, 1967–1990 / Petrus Buwalda. – Washington, DC, 1997. – 287 p.
5. Carter J., Why Not the Best / Jimmy Carter. – University of Arkansas Press, 1996. – 166 p.
6. Carter's comments. Meeting with President Augusto Pinochet Ugarte of Chile – Remarks to Reporters Following the Meeting. September 6, 1977. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/sci-hub.org/ws/index.php?pid=6582&st=human+rights&st1=Chile>
7. Carter's Letter to Brezhnev January 26, 1977 in "The Path to Disagreement: U.S. – Soviet Communications Leading to Vance's March 1977 Trip to Moscow". – CWIHP / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cwihip.si.edu/sci-hub.org>.

Я. Золотарева, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПРАВООЗАЩИТНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ АДМИНИСТРАЦИИ ДЖ. КАРТЕРА В РАЗВИТИИ АМЕРИКАНО-СОВЕТСКИХ ОТНОШЕНИЙ 1977–1981 гг.

Исследуется императив прав человека во внешнеполитической стратегии Дж. Картера в отношении СССР и его роль в развитии американо-советских отношений.

Ключевые слова: политика защиты прав человека, доктрина внешней политики США при президенте Дж. Картере, американо-советские отношения, детант, идеологическая конкуренция.

Y. Zolotariova, Graduate Student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

CARTER'S HUMAN RIGHTS INITIATIVES IN THE DEVELOPMENT OF US-SOVIET RELATIONS 1977–1981

The article touches on the imperative of human rights in Carter's foreign policy strategy towards the Soviet Union. It was intended to repair America's international moral stance and build consensus inside the country. In the practice human rights issues of the U.S. foreign policy turned into a resource of political influence and an important criterion for the development of US-Soviet relations.

Keywords: politics of human rights, the doctrine of American foreign policy under President Jimmy Carter, US-Soviet relations, detente, ideological competition.

УДК 903'1

О. Кириленко, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПІЗНЄ ТРИПІЛЛЯ СЕРЕДНЬОГО ПОДНІПРОВ'Я В КОНТЕКСТІ ІНОКУЛЬТУРНИХ ВПЛИВІВ

В статті розглядаються проблеми взаємодії між пізньотрипільськими племенами і сусідніми общинами неолітичних і енеолітичних культур. Автор наводить різні погляди вчених щодо впливу інокультурних племен на процес формування пізньотрипільських груп пам'яток Середнього Подніпров'я.

Ключові слова: чапайська, лукашівська, софіївська групи пам'яток, Кукутень-Трипілья, етап С I, С II, культури киево-черкаська, малицька, ліхчастого посуду, волино-люблінська.

Встановлення рівня впливів інокультурних елементів у формуванні груп пам'яток трипільської культури завжди привертало увагу вчених. Трипільські і сусідні їм

8. From Global Politics to Human Rights: The CSCE Follow up Meeting, Belgrade, 1977, Part I: Global Politics, Cold War International History Project, CWIHP. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wilsoncenter.org/sci-hub.org/index.cfm?topic_id=1409&fuseaction=topics.documents&doc_id=382975&group_id=187963

9. Implementation of the Helsinki Accords, Ninth Semiannual Report. – Washington, DC, 1981. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://catalog.hathitrust.org/Record/01134387>.

10. Kline E. The Helsinki Process: A Balance Sheet / Edward Kline // The Fifth International Sakharov Hearing: Proceedings, ed. Allan Wynn. – London, 1986. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?url=http://www.dandelon.com/servlet/download/attachments/dandelon/ids/AT001950044C1C217E99AC12574AD0028EC2A.pdf&rct=j&q=&esrc=s&sa=U&ei=MwlYVPT0Eun8ygOWn4GgBg&ved=0CBYQFJAB&usq=AFQjCjCNHXXCV4QKPMRiDEONAOG-PQk1euFQ>.

11. Memorandum for ZB, "US Government Initiatives on behalf of Human Rights in the USSR" April 17, 1980. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB482/>.

12. National Security Council, Memorandum, Paul B. Henze to Brzezinski, Dissidence in Eastern Europe and the USSR – Are We Doing Enough? Secret, April 17, 1980 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB391/docs/1980.04.17%20Are%20We%20Doing%20Enough.PDF>

13. Peterson C. Globalizing Human Rights: Private Citizens, the Soviet Union, and the West / Christian Peterson. – Routledge, 2012 – 294 p.

14. President Carter's comments on the rough draft of PD-30 can be found at: <http://www.jimmycarterlibrary.org/sci-hub.org/documents/pddirectives/pd30.pdf>.

15. President Memorandum 28, July 8, 1977 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jimmycarterlibrary.org/#4748/irp/offdocs/prm/prm28.pdf>

16. The Department of State Bulletin April 25, 1977 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://archive.org/details/USGovernmentDocuments>.

17. Third Semiannual Report by the President to the Commission on Security and Cooperation in Europe. – Washington, DC, 1977/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.csce.gov/index.cfm?FuseAction=Files.

18. Добрынин А. Сурубо доверительно: посол в Вашингтоне при шести президентах США (1962–1986 гг.) / А. Добрынин. – М.: "Автор", 1996. – 687 с.

Надійшла до редколегії 22.04.14

общини не розвивалися замкнено, а перебували у постійному пошуку кращих місць для життя, контактуючи з носіями інших культурних утворень. Метою даної статті

© Кириленко О., 2014

є узагальнення результатів, отриманих вченими трипільцями в процесі встановлення рівня інокультурних впливів у формуванні пізньотрипільських пам'яток Середнього Подніпров'я.

Серед критеріїв виділення окремих груп пам'яток трипільської культури головними є особливості глиняного посуду. Весь комплекс матеріальної культури, що походить із синхронних поселень і має схожі риси, об'єднується в типи пам'яток, які за умови розвитку в певному регіоні утворюють локальні групи. Цей принцип систематизації лежить в основі локально-хронологічного членування трипільських старожитностей.

Крім кераміки, що є одним із найбільш інформативних джерел у відображенні хронології і шляхів розселення трипільського населення, до уваги також береться абсолютне датування.

Ю.М. Захарук, В.О. Круц, М.Ю. Відейко, Т.Г. Мовша та інші виокремлювали інокультурні елементи в трипільських матеріалах Середнього Подніпров'я на основі декору і техніки виготовлення керамічного посуду [10, с. 60-64; 12, с. 148-150; 16, с. 24-29]. Інший важливий доказ – поява нехарактерного для трипільських общин поховального обряду [6, с. 81-83; 12; 13, с. 29; 3, с. 97].

Міжкультурні взаємозв'язки по-різному проявляються в археологічному матеріалі. Залежить це від багатьох факторів, одним з яких є відстань між ареалами існування носіїв контактуючих культур. Взаємовпливи на відстань більше ніж 300 км, очевидно, були нечастими і реалізувалися в ході "експедицій", метою яких був обмін сировиною і готовими виробами. Такі "походи" проявляються в наявності скарбів або поодиноких речей, так званих "імпортів", виявлених археологами на поселеннях або біля них. Частіше всього це недоступна в регіоні сировина, зокрема мідь або високоякісний кремнь. Підтвердження таких походів широко відомі в матеріалах розвинутого Трипілля. Заготовки крем'яних пластин, що походять з Волині, були виявлені на поселеннях-гігінтах Буго-Дніпровського межиріччя, як і мідні знаряддя з принесеної балканської сировини [23, с. 109; 26]. Для пізнього етапу відомі бурштинові бусини, очевидно, принесені з території Прибалтики. Кинджали і пронизи, широко представлені серед інвентарю софіївських могильників, виконані з балканської міді і аналогічні синхронним карпатським культурам [34, с. 236-238].

В період пізнього Трипілля відбувається поглиблення процесів розселення окремих груп ранніх землеробів лісостепу по території України. Розширення ареалу проживання викликало дроблення пізньотрипільського населення за принципом різниці в рисах матеріальної культури, що спричинило виділення окремих локальних груп і типів пам'яток. Даний процес супроводжувався і можливо був посилений за рахунок активного змішування трипільського і населення сусідніх культур. Підтвердження культурної інфільтрації проявляється в привнесенні ряду інновацій у процес виготовлення і орнаментации кераміки.

"Сусідські" взаємовідносини притаманні різнокультурним общинам, що проживали менше ніж за 50-100 км. Це простежується на матеріалах КЛП і Трипілля території Західної Волині і Прикарпаття. Такий тип сусідства призводив до синтезу культурних традицій, що, на думку М. Пелешишина, відобразилось в утворенні окремих типів пізньотрипільських пам'яток – Лози і Хорів [21].

Одноразове переміщення групи інокультурного населення в ареал проживання іншого племені, за умови схожого способу господарювання, а відповідно прожи-

вання в однаковій екологічній ніші, часто призводило до синтезу культурних традицій з переважаючими рисами однієї з них. За схожим сценарієм могло відбуватися вливання частини населення люблінсько-волинської культури до складу трипільських общин Середнього Подніпров'я [2; 4; 30].

Феномен існування КІС Кукутень-Трипілля пов'язаний з постійними хвилями розселення з ареалу зародження спільності – Пруто-Дністровського межиріччя [24]. Ці імпульси формували образ культури, впливаючи на еволюцію способу і стилю орнаментации кераміки. Тому було виділено західну і східну трипільські культури (далі ЗТК і СТК), які оформилися через поетапне заселення України з Балкан [5; 31, с. 28-37]. Різниця в рисах матеріальної культури двох ліній розвитку Трипілля, очевидно, полягає в складі населення, який формувалася в процес злиття різних інокультурних общин.

В розвинутому і особливо в пізньому Трипіллі за своєрідними рисами матеріальної культури вчені виділяли самостійні локальні групи пам'яток [20; 18; 31; 7; 12]. До цього часу невирішене питання співставлення даних структур з реально існуючими соціальними організаціями. Т.С. Пассек висловила ідею, що єдине трипільське плем'я розпалося на декілька внаслідок значного розселення на пізньому етапі [20].

Міжкультурні контакти пізньотрипільського племені, що займало територію Середнього Подніпров'я на етапах С I і С II і залишило після себе пам'ятки СТК, відбувалися максимально віддалено на Північний Схід від корінних земель. Тут простежується взаємодія прийшлих общин з аборигенним неолітичним населенням. Так, на поселенні Вишеньки 2 Д.Я. Телегіним було простежено контакти Трипілля з киево-черкаською культурою [28, с. 24-29]. Серед декількох різночасових шарів пам'яток було виявлено більш ранній неолітичний, що включав незначний "імпортований" трипільський посуд етапу В II і пізніший, репрезентований уламками неолітичного, пізньотрипільського і посуду синкретичного характеру [29, с. 67-69]. Це вказує на контакти, починаючи з 4 тис. до н.е., особливо з часу існування лукашівських пам'яток (3500-3200 рр. до н.е.). Дані матеріали ставлять питання про можливість включення неолітичного населення в трипільський соціум. Підтвердження цього В.О. Круц і С.І. Круц бачать у появі чапаївського могильника етапу С I з обрядом випрошеного ґрунтового поховання, притаманного неолітичним культурам [14, с. 162-163]. Цю гіпотезу підтримала й О.М. Тітова [29].

В процесі дослідження неолітичного поселення Мнєво-Ліс (Пустинка 5 за Д.Я. Телегіним) В.І. Непріна виявила знаряддя з привозного волинського кременю [27; 19, с. 107-110]. Аналогії виробам авторка знайшла на пізньотрипільських поселеннях городської групи. Аналогічні ножі на пластинах, трикутні наконечники стріл і серпи походять з волинських поселень [32, с. 15-36]. Схожі знаряддя також зустрічаються на пам'ятках неолітичних культур, значно віддалених на Схід від Середнього Подніпров'я, що пояснюється не прямим обміном сировиною й ідеями, а загальним розвитком крем'яної індустрії [15].

Характерна пізньотрипільська кераміка Середнього Подніпров'я була виявлена в закритих комплексах на поселенні Мнєво-Ліс разом з неолітичною. На думку В.І. Непріної, її виготовили майстри неолітичної общини, що перейняли техніку і способи орнаментации у трипільців [19, с. 108-109].

З матеріалів поселень Романків 1 і 3 [22], помітно, що неолітичний шар перекритий пізньотрипільським, це вказує на розрив у часі між ранніми і середніми неолітичними і пізніми трипільським горизонтами. Очевидно, трипільські общини на етапі С I витіснили неолітичне населення на Подесення і Верхнє Подніпров'я. Подальша взаємодія відбувалась на заключних етапах існування києво-черкаської і трипільської культур лише тут.

М.Ю. Відейко вбачає в орнаментах "жемчужина", "лапки" і гребінцевий штамп на кухонному посуді свідчення впливу неолітичного населення на трипільське [4, с. 218]. Кераміка прикрашена таким чином була виявлена на трипільських поселеннях Чапаївка, Коломийщина 1, Козаровичі і, особливо, Євминка 1. Тобто, на думку вченого, процес взаємовпливів тривав з початку етапу С I до етапу С II. Поселення із керамічними комплексами синкретичного характеру, типу Пустинка 5, яких нараховується близько 20, вказують на довготривалість проживання носіїв двох культур на суміжних землях і можливе утворення особливого типу неолітичних поселень у прикордонній зоні [27, с. 111-119].

Головними, на думку більшості вчених, в ході зміни культурного образу Трипілля Середнього Подніпров'я, особливо на пізніх етапах, були впливи з території Волині. Там сформувалися культури КІС Лендель-Полгар – маліцька і волино-люблінська культура розписної кераміки (далі КВЛРК).

Культурні елементи КВЛРК почали проникати в Середнє Подніпров'я з початку етапу С I [4, с. 216-218]. На це вказує кераміка столового посуду підгрупи № 1, на яку вперше звернув увагу В.О. Круц, пояснюючи її своєрідність закономірною видозміною [12]. На думку М.Ю. Відейка, чапаївське населення зазнало куди більших впливів КВЛРК ніж коломиїщинське, що підтверджується високою (50-70 %) кількістю чорнолискованої кераміки. За формою і орнаментацією вона характерна Трипіллю, а за способом виготовлення – КВЛРК. На ранніх поселеннях лукашівської групи пам'яток така кераміка налічує до 50 %, поступово змінюючись кухонною.

Т.М. Ткачук, аналізуючи КВЛРК, Трипілля і маліцьку культури, також дійшов висновку, що лише завдяки західному впливу, стало можливим виділення чапаївського типу і лукашівської групи пам'яток [30, с. 335]. Волино-люблінські і маліцькі елементи в столовому посуді підгрупи № 1 – це трикутні виступи над вінцями мисок, горщики з пальцевими вдавленнями у вигляді ромбів або шийкою, вигнутою назовні в формі пружка. Дана гіпотеза базується на порівняннях поодиноких елементів орнаменту і форми посуду. Маліцька культура є більш ранньою і припиняє існування до початку виділення чапаївських пам'яток, які Т.М. Ткачук синхронізує з Лукашівкою за стилем розписного посуду, що є недоведеним.

Зникнення чапаївських пам'яток, утворених носіями традицій Коломиїщина I [12; 24, с. 467-468], співпало в часі з формуванням ранньолукашівських поселень, які формуються на території лівобережної Переяславщини. Лише з розселенням лукашівського населення по правому березі, носії КВЛРК могли з'єднатися з ними в єдине культурне утворення. На цій підставі М.Ю. Відейко виділяє окрему підгірцівську групу [2, с. 110]. Неоднорідність лукашівських пам'яток спричинена не лише розвитком у часі, а й географією їх розповсюдження, що зумовило змішування різного населення. Ранні пам'ятки (Лукаші, Цибді-Узвіз, Крутиха-Жолуб) містять значну кількість розписного посуду канівської групи, що відрізняє їх від більш пізніх правобережних (Підгірці 1, 2,

Романків 3, Кошіївка 8), які зазнали впливу КВЛРК і городсько-волинського населення.

Переселення носіїв КВЛРК було спричинене їх витісненням новоприбулою культурою лійчастого посуду (далі КЛП) з багатого на сировину регіону Західної Волині. Подальше їх вливання до складу трипільської общини, якщо й відбулось, то лише на етапі С I.

Про безпосередній вплив КЛП на Трипілля Середнього Подніпров'я поки що можна лише припускати, адже прямі докази відсутні. Доведеними є контакти носіїв КЛП і Трипілля території Волині, Подністров'я і прилеглх земель Польщі на етапах С I і С II, що проявляються в наявності численного імпортного посуду на поселеннях обох культур [16; 10; 13 та інші]. В умовах сусідського проживання простежується синтез керамічних традицій, хоч і дуже слабкий. Головним чином, було помічено імітування декору і наслідування техніки виготовлення посуду [16; с. 24-29]. Взаємовпливи обмежуються прикордонними поселеннями Західної Волині, які М. Пелецишин об'єднав в типи Хорів і Лози, пояснюючи їх утворення саме впливом КЛП [21, с. 183].

Проникнення пруго-дністровського населення, що витікає із жванецьких традицій і утворює на Волині тро-янівський і городський типи, простежується до території Київщини. Це відобразилося на матеріалах синкретичного поселення Кошіївка-8 [9] і більшості софіївських [7, с. 142]. Але навряд чи ця хвиля переселенців, що контактувала з КЛП, принесла в Подніпров'я культурні елементи останньої.

На етапі С II спостерігається збільшення кількості кам'яних сокир серед інвентарю софіївських могильників [11, с. 37-41]. Поселення розташовуються в місцях із високою топографією, із захисними валами і ровами навколо них [1, с. 72]. Це вказує на конфліктну ситуацію і потребу оборони від небажаних переселенців, хвилі яких стають все частішими [8, с. 41-42].

Походження Софіївської групи пам'яток Ю.М. Захарук пов'язував з Коломиїщиною 1, а В.О. Круц виводив її з пізньолукашівського населення, на яке вплинула культура Пивиха [12, с. 150-153; 25, с. 34]. Інша гіпотеза пояснює своєрідність рис софіївської кераміки впливами з боку культур Баден IV, Костолац Коцофені II/III і культури кулястих амфор (далі ККА) [33]. Незважаючи на значну відстань між ареалами їх розташування, вченими були простежені певні аналогії в орнаментації посуду – ручки з наліпами у формі "ріжок", штамповий орнамент, а також обряд кремації [33]. Але, з огляду на тривалий час існування софіївських пам'яток (3200-2800 рр. до н.е.), логічним є виділення декількох етапів розвитку, на кожному з яких домінували окремі культурні впливи. Можливо, ранні пам'ятки виникли з пізньолукашівських і городських традицій на Правобережній Київщині. Пізніше вони трансформувалися за участі ККА, культур Баден IV, Костолац Коцофені II/III і Пивиха.

Отже, виходячи з аргументів, наведених вище, трипільське населення Середнього Подніпров'я контактувало з носіями чужорідних культур, що закінчилися обмінами традицій, змішуванням населення і просто наслідуванням у виробках матеріальної культури. Лише інколи помітне злиття культурних традицій, що, очевидно, пов'язано з включенням общиною до свого складу частини чужорідного населення, при збереженні культурного домінування основної з них. Очевидно, за таким сценарієм частина населення КВЛРК влилась до середньодніпровського осередку. Таке злиття особливо активно відбувалось в умовах занепаду культур і за умов гос-

подарської спорідненості. Переміщення на нові території – закономірний процес, часто спричинений погіршенням кліматичних умов. Тому територію КВЛРК займають племена КЛП і ЗТК, що, очевидно, і підштовхнуло їх до переселення на Схід. Саме ці інокультурні впливання у трипільське середовище і стали вирішальними в процесі оформлення окремих синкретичних общин, які тепер дають підстави виділяти окремі групи пам'яток в СТК.

Список використаних джерел

1. Відейко М.Ю., Терпільовський Р.В., Петрашенко В.О. Архітектура поселень трипільської культури VI–III тис. до н.е. // Давні поселення України. – К., 2005.
2. Відейко М.Ю. Трипільська культура у Середньому Подніпров'ї // Переяславік: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника "Переяслав", випуск 5(7). – Переяслав-Хмельницький, 2011. – С. 109-112.
3. Відейко М.Ю. Питання реконструкції та походження поховального обряду могильників софіївського типу // Археологія, 2000. – № 4. – С.90–100.
4. Відейко М.Ю. Триполье и неолитические общества на Среднем Днепре: вопросы взаимодействия // Od neolityzacji do rozszatkowania. – Poznan: Wyd-wo Poznanskie. – 2001. – С. 215–229.
5. Даниленко В.Н. Энеолит Украины: Этноисторическое исследование. – К.: Наук. думка, 1974. – 176 с.
6. Даниленко В. Н. К вопросу о месте Киево-трипольской культуры в этногенетическом процессе // КСИА АН УССР. – 1953. – Вып. 2. – С. 81-83.
7. Дергачев В.А. Памятники позднего Триполья. – Кишинев: Штиинца, 1980. – 280 с.
8. Дергачев В.А. О скипетрах, о лошадях, о войне: Этюды в защиту миграционной концепции М. Гимбутас. – СПб.: Нестор-История, 2007. – 488 с.
9. Дяченко А.В. Керамика из поздне трипольского слоя поселения Кошевка-8 // АПФ. – №26-27. – 2010. – С. 23-32.
10. Захарук Ю. М. До питання про співвідношення і зв'язки між культурою лійчастого посуду та трипільською // МДАПВ., 1959. – Вип. 2. – С. 54-72.
11. Ключко В.І. озброєння та військова справа давнього населення України (5000-900 рр. до Р.Х.). – К.: АртЕк, 2006. – 336 с.
12. Круц В.А. Поздне трипольские памятники Среднего Поднепровья. – К., 1977. – 157 с.
13. Круц В.О. Рижов С.М. Верхнеднепровська локальна група пам'яток трипільської культури та нові дані про зв'язки трипільців з населенням полгарської та лендельської культур // Археологія. – № 2. – 1997. – С. 74–77.
14. Круц С.И. Антропологические материалы поздне трипольского могильника у с. Чапаевка // Раннеземледельческие поселения-гиганты на территории Украины: первый полевой семинар: Тез. док. – Тальянки, 1990. – С. 162-163.
15. Манько В. О. Неолит Південно-Східної України. – Київ: Шлях, 2006. – 280 с.
16. Мовша Т.Г. Взаємовідносини Трипілья-Кукутені з синхронними культурами Центральної Європи // Археологія. – 1985. – № 51. – С. 22-31.

17. Мовша Т.Г. Трипільсько-кукутенська спільність та взаємовідносини її культур // Перша тернопільська обласна наукова історико-краєзнавча конференція, 1990 р.: тези доповідей. – 1990. – Тернопіль. – Ч.1. – С. 38-40.
18. Мовша Т.Г. О северной группе поздне трипольских памятников // СА. – №1. – 1971. – С. 31-54.
19. Неприна В.И. Неолит ямочно-гребенчатой керамики на Украине. – Киев, 1976. – 143 с.
20. Пассек Т.С. Периодизация трипольских поселений // МИА. – №10. – М.; Л., 1949. – С. 5-43.
21. Пелешишин М. Проблеми історії трипільських племен Західної Волині, межириччя Західного Бугу і Дністра // Записки НТШ. Праці археологічної секції. – Львів, 1998. – Т. 235. – С. 175-192.
22. Переверзев С.В., Сорокін А.А. Дослідження неолітичного поселення Романків 3 у 2009 році // Кам'яна доба України. – Вип.14. – К.: Шлях, 2011. – С. 208-220.
23. Пічкур Е.В., Шидловський П.С. До питання про роль місцевого та імпортного (волинського) кременю в кременеобробці трипільських племен Буго-Дніпровського межириччя // Археологические исследования трипольского поселения Бодаки в 2005 г. – Киев-Санкт-Петербург. – 2005. – С. 109-123.
24. Рижов С.М. Сучасний стан вивчення культурно-історичної спільності Кукутені-Трипілья на території України // О. Ольжич. Археологія. – К., 2007. – С. 437-478.
25. Рижов С.М., Шумова В.О. Трипільська культура та її місце серед енеолітичних культур Південно-Східної Європи // Магістеріум. Археологічні студії. – Вип. 20. – К., НАУКМА, 2005. – С. 31-36.
26. Рындина Н.В. Медный импорт эпохи развитого Триполья // КСИА АН СССР. – М., 1970. – Вып. 123. – С. 15–22.
27. Телегин Д.Я. Дніпро-донецька культура – К.: Наук. думка, 1968. – 258 с.
28. Телегин Д. Я., Круц В. А., Нужный Д. Ю. Отчет о работе археологической экспедиции "Славутин" в 1979 г. в зоне Каневского водохранилища, низовьях Десны и в Надпорожье // НА ИА НАНУ. – Ф.е. № 1979/18. 31 с.
29. Тітова О.М. Нові дані про етнокультурні контакти неолітичних племен Середнього Подніпров'я та трипільського населення межириччя Південного Бугу і Дніпра // Україна: людина, суспільство, природа: четверта щорічна наук. конф.: тези доп. / НАУКМА. – К., 1998. – С. 67-69.
30. Ткачук Т.М. Контакти трипільської культури кінця етапу С І з малицькою і люблінсько-волинською культурами на Середньому Подніпров'ї // Wspólnota dziedzictwa kulturowego ziem Ukrainy i Polski: materiały z konferencji zorganizowanej przez Ośrodek Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego. – Łańcut – Warszawa., 2007. – С. 334-340.
31. Цвек О.В. Структура східнотрипільської культури // Археологія. – 1999. – № 3. – С. 28–37.
32. Шмаглій М.М. Городсько-волинський варіант пізньотрипільської культури // Археологія, Т. XX. – 1966. – С.15-37.
33. Kadrow S., Koško A., Videiko M.Yu. Pottery stylistics of the Sofievka-Type, genetic-cultural qualification // Baltic-Pontic Studies. – Poznan, 1995. – Vol. 3. – P. 200-213.
34. Klochko V. Copper objects and questions of Sofievka Metallurgy // Baltic-Pontic Studies, vol. 3, Poznan – 1995. – P. 235-242.

Надійшла до редколегії 24.04.14

А. Кириленко, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПОЗДНЕЕ ТРИПОЛЬЕ СРЕДНЕГО ПОДНЕПРОВЬЯ В КОНТЕКСТЕ ИНОКУЛЬТУРНЫХ ВЛИЯНИЙ

В статье рассматриваются проблемы взаимоотношений между поздне трипольскими племенами и соседними обществами неолитических и энеолитических культур. Автор представляет различные взгляды ученых об уровне влияния инокультурных племен на процесс формирования поздне трипольских групп памятников Среднего Поднепровья.

Ключевые слова: чапаевская, лукашевская, софиевская группы памятников, Кукутені-Триполье, этап С I, С II, культуры киево-черкасская, малицкая, воронковидных сосудов, волино-люблинская.

A. Kirilenko, Postgraduate Stud.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

LATE TRYPILLYA OF MIDDLE DNIEPER IN THE CONTEXT OF OTHER CULTURES INFLUENCES

The article deals with the problem of relationships between Trypillya populations and neighboring tribes of other Neolithic and Chalcolithic cultures. The author presents different views of scientists about the level of influence of the other tribes on forming of appearance of late Trypillya sights in the Middle Dniester River.

Key words: Chapaivka, Lukashivka, Sophiivka Groups of sites, Cucuteni-Tripillya, stage C I, C II, Kyiv-Cherkasy, Malitsa, Funnel Beaker, Volyn-Lublin cultures.